

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний економічний університет

імені Семена Кузнеця

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ**

Збірник наукових статей

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції

(Україна, Харків, 11-12 червня, 2014 р.)

**PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL PROBLEMS
OF MODERN SPECIALIST FORMATION**

Collected articles

Materials of international scientific and practical conference

(11-12 June, 2014, Kharkiv, Ukraine)

Харків
"ХОГОКЗ"

2014

УДК [37.015.3:167.1]-043.83-057.4(06)

ББК 88.40я431+88.840я431

П86

Рекомендовано Вченою радою

Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

(протокол № 09 від 22.04.2014 р.)

Редакційна колегія:

Колбіна Т. В. - д-р пед. наук, проф., завідувач кафедри іноземних мов та перекладу Харківського національного економічного університету (голова); **Мельник Ю. Б.** - канд. пед. наук, доц., проф. кафедри військового навчання та виховання Академії внутрішніх військ МВС України (заступник голови); **Бойчук Ю. Д.** - д-р пед. наук, проф., завідувач кафедри здоров'я людини та корекційної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, Україна; **Большакова А. М.** - д-р психол. наук, проф., завідувач кафедри соціальної психології Харківської державної академії культури, Україна; **Борова Т. А.** - д-р пед. наук, проф., завідувач кафедри іноземних мов Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, Україна; **Галагузова М. А.** - д-р пед. наук, проф., проф. кафедри соціальної педагогіки Інститута соціального образования «Уральский государственный педагогический университет», Россия; **Гриценко В. В.** - д-р психол. наук, проф., заведуючий кафедрою общей и социальной психологии Смоленского гуманитарного университета, Россия; **Дмитренко Т. О.** - д-р пед. наук, проф., проф. кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки Херсонського державного університету, Україна; **Землянська О. В.** - д-р психол. наук, проф., проф. кафедри соціології та психології факультету права та масових комунікацій ХНУВС, Україна; **Искакова Л. Т.** - д-р пед. наук, проф., директор филиала акционерного общества «Национальнш центр повышения квалификации «брлеу», институт повышения квалификации педагогических работников по Южно-Казахстанской области, Казахстан; **Кайдалова Л. Г.** - д-р пед. наук, проф., завідувач кафедри педагогіки та психології Національного фармацевтичного університету, Україна; **Нагаев В. М.** - д-р пед. наук, проф., директор Харківського наукового центру дидактики менеджмент-освіти, Україна; **Пелепейченко Л. М.** - д-р філол. наук, проф., проф. кафедри філології, перекладу та мовної комунікації Академії внутрішніх військ МВС України; **Самохвалов В. Г.** - д-р мед. наук, проф., завідувач кафедри фізіології Харківського національного медичного університету, Україна.

Психолого-педагогічні проблеми становлення сучасного фахівця : зб. наук, ст.,

П 86 матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 11-12 черв. 2014 р. /Харк. нац. екон. ун-т. -Х. : ХНЕУ; ХОГОКЗ, 2014. - 378 с.

До збірника увійшли кращі статті з науково-теоретичних і практичних питань педагогіки та психології, які подано до участі в міжнародній науково-практичній конференції "Психолого-педагогічні проблеми становлення сучасного фахівця", Харків, 11-12 червня 2014 р. Адресований науковцям, викладачам ВНЗ, аспірантам, працівникам галузі педагогіки та психології, а також широкому колу фахівців.

УДК[37.015.3:167.1]-043.83-057.4(06)

ББК 88.40я431+88.840я431

ISBN 978-966-97260-4-9

© Автори статей, 2014.

© Колбіна Т. В., вступна стаття, 2014.

© ХОГОКЗ, оформлення, 2014.

©ХНЕУ, 2014.

Малинівська Людмила Іванівна

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Інтеграція змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів.

У статті розглянутий зміст педагогічної підготовки майбутніх педагогів, проаналізовані особистісно орієнтований і компетентнісний підходи в освіті та способи їх застосування з метою удосконалення саме педагогічної складової педагогічної освіти.

Ключові слова: *особистісно орієнтований та компетентнісний підхід, особистість, структура особистості, спрямованість особистості, компетентність.*

Входження освіти України до єдиного європейського та світового освітнього і наукового простору обумовлює певні зміни у державній політиці щодо розвитку вітчизняної вищої освіти. «Основною метою державної політики в галузі освіти є створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України, оновлення змісту освіти та організації навчально-виховного процесу відповідно до демократичних цінностей, ринкових засад економіки, сучасних науково-технічних досягнень.» [5].

На основі цього у Національній доктрині розвитку освіти [1] серед пріоритетних напрямів державної політики щодо розвитку вищої освіти значаться такі:

- особистісна орієнтація вищої освіти;
- формування національних і загальнолюдських цінностей;
- створення для громадян рівних можливостей у здобутті вищої освіти;

- постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу;
- запровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій;
- формування в системі освіти нормативно-правових і організаційно-економічних механізмів залучення і використання позабюджетних коштів;
- розвиток освіти як відкритої державно-суспільної системи;
- інтеграція вітчизняної вищої освіти до європейського та світового освітніх просторів.

Реалізація зазначених завдань в галузі педагогічної освіти вимагає пошуку та застосування нових, більш ефективних підходів до формування її змісту, використання технологій навчання з урахуванням специфіки професійної діяльності майбутніх педагогів.

Погляди закордонних авторів (В.Джемс, Е.Шпрангер, З.Фрейд, К.Г.Юнг, А.Адлер, К.Горні, Г.Салліван, Е.Фромм, Е.Еріксон, К.Роджерс, Г.Олпорт, А.Маслоу, Е.Дюркгейм, П.Жане, В.Франкл, В.Мішел) найчастіше зводяться до пошуку провідної риси чи якості людини, що на їх думку дозволяє вже про неї говорити як про особистість. При цьому, як правило, ця риса чи якість визначається в процесі встановлення відношень людини із соціумом.

У роботах вітчизняних дослідників (Б.Г. Ананьєв, Л.С. Виготський, П.А. Гончарук, К.С. Дрозденко, А.Г. Ковальов, Г.С. Костюк, О.М. Леонтєв, А.В. Морозов, Р.С. Немов та ін.) наряду з тим, що також здійснюються спроби виявити ті якості, властивості, риси, які роблять людину особистістю, також простежується спроба побудувати з них ієрархію, яка може зватися структурою особистості. При цьому частіше за все вказуються як структурні такі елементи: спрямованість; звички, знання, уміння, навички, які можуть у своїй єдності становити досвід; особливості психічних процесів; біопсихічні властивості; характер; темперамент; можливості; емоційно-вольова сфера; спілкування; задатки; здібності та ін.

Слід відразу ж обмовитися, що з виділенням виховного аспекту підготовки в окрему самостійну складову складно погодитися. Виховання, як процес формування людини, який здійснюється педагогами у навчально-

виховних установах і спрямований на розвиток особистості, є тим, що спеціально організується та керується. З цього видно, що виховання містить як етап підготовки, так і етап здійснення. Таким чином, за своїми етапами виховний процес нічим не відрізняється від дидактичного і, тим самим, має разом з ним поділяти проектувальну і технологічну функції діяльності. А у тому, що в стандарті освіти виховна функція винесена на один рівень з іншими,

205

Збірник наукових статей

нами вбачається, скоріше, спроба повернути у вищих навчальних закладах, перш за все – педагогічних, виховання на такий високий рівень, якого воно було майже зовсім позбавлене внаслідок докорінних змін, що відбулися останнім часом в економічному та політичному житті України.

Такий набір складових професійної діяльності, дійсно, дозволяє охопити її різні прояви з урахуванням передбаченого працевлаштування фахівця з вищою освітою. За діяльнісним підходом кожна із зазначених складових знаходить втілення у змісті навчання, як на загальному рівні (рівні всієї підготовки), так і частковому рівні (рівні тематики навчальних дисциплін). З рештою вимога удосконалення змісту підготовки зводиться до включення у кожен існуючу навчальну дисципліну тем, які точніше, за думкою викладача, відбивають зміст тих же незмінних видів діяльності. В результаті – численні дублювання навчального матеріалу, які вимагають невиправданого додаткового часу на засвоєння. А зовсім нові змістовні блоки можуть потрапити до навчальної дисципліни тільки в тому разі, якщо виділяються нові напрями (види) в професійній діяльності майбутнього фахівця.

Мета статті проаналізувати особистісно орієнтований і компетентнісний підходи в освіті та отримати способи їх застосування з метою удосконалення саме педагогічної освіти.

Особистісна орієнтація вищої освіти, зокрема – педагогічної, вимагає в першу чергу визначитися зі змістом таких понять, як «особистісно орієнтований підхід», «структура особистості».

Особистісно орієнтований підхід в освіті на сьогоднішній день є дуже популярним, тому що, на думку дослідників, дозволяє вирішити багаточисленні проблеми, пов'язані із вихованням, навчанням та розвитком людини. Саме тому до цього підходу спостерігається неоднозначне ставлення. Серед трактувань, які найбільш часто зустрічаються, А.В.Морозов та Д.В.Чернилевський вказують наступні:

1) Особистісний підхід в освіті на рівні буденної, наймасовішої педагогічної свідомості розуміється як етико-гуманістичний принцип спілкування педагога і вихованців.

2) Особистісний підхід розглядається як принцип синтезу напрямів педагогічної діяльності навколо її головної мети – особистості.

3) Особистісний підхід тлумачиться як пояснювальний принцип, що розкриває механізм особистісних новоутворень в педагогічному процесі. Значення цього принципу у тому, що ніякі зміни в життєдіяльності людини не можуть бути пояснені без розуміння їх місця і ролі в самореалізації особистості.

206

Психолого-педагогічні проблеми становлення сучасного фахівця Випуск 2014

4) Даний підхід трактується як принцип свободи особистості в освітньому процесі в значенні вибору нею пріоритетів, освітніх маршрутів», формування власного, особистісного сприйняття змісту, що вивчається (особистісного досвіду).

За кожним з цих трактувань стоїть певна модель педагогічної діяльності, по-своєму виправдана і ефективна в тій або іншій соціокультурній ситуації.

Стосовно даного дослідження, найближчим є останнє з визначень особистісно орієнтованого підходу, коли він не обмежується певним вирішенням окремих педагогічних ситуацій, поведінкою педагога чи усвідомленням учнем себе як особистості, а охоплює всі напрями та рівні становлення педагога, підкоряючи принципам розвитку особистісних властивостей людини формування та взаємодію всіх елементів педагогічної системи.

Щоб отримати складові змісту педагогічної підготовки майбутніх педагогів, необхідно визначитися із структурою особистості та оптимальним стосовно даного дослідження її педагогічним трактуванням.

Враховуючи предмет даного дослідження, інтерес представляють ті складові особистості, на які можна впливати у вищому навчальному закладі з метою їх розвитку та формування в напрямі професійного становлення викладача. Цій вимозі задовольняє структура особистості, запропонована К.К. Платоновим: спрямованість, досвід, особливості психічних процесів, біопсихічні властивості. Зокрема, Е.Ф. Зеєр [3], розглядаючи особистість як суб'єкт соціальних відносин і активної діяльності, а також ґрунтуючись на уявленні про структуру особистості К.К. Платонова, спроектував чотирьохкомпонентну структуру особистості педагога професійної школи.

Спрямованість особистості – це сукупність стійких мотивів, які спрямовують поведінку й діяльність людини відносно незалежно від конкретних умов. Характеризується домінуючими потребами, інтересами, схильностями, переконаннями, ідеалами, світоглядом (К.С. Дрозденко [2]). У психології спрямованість особистості – окремий елемент по відношенню до досвіду, якостей, фізіологічних властивостей тощо.

Компетентність як структурний елемент особистості сьогодні зосередила на собі увагу багатьох учених, бо у контексті вирішення поставлених державою завдань є втіленням досвіду якісно нового, більш високого рівня. Це дало поштовх до утворення та розвитку компетентнісного підходу до навчання.

За енциклопедіями, тлумачними словниками та словниками іноземних мов компетентний – це знаючий, обізнаний, авторитетний в якій-небудь галузі фахівець або той, хто володіє компетенцією.

Таким чином, аналіз показав, що зараз немає встановленого, постійного набору компетентностей, компетенцій; в кожному окремому дослідженні

наводяться відмінні від інших компетентності та компетенції, назви яких продиктовані потребами держави, суспільства, людини взагалі чи конкретного фахівця.

Висновки. У статті обґрунтована актуальність удосконалення змісту професійної педагогічної підготовки майбутніх педагогів. Наведені результати аналізу праць закордонних та вітчизняних учених з приводу структури особистості, застосування особистісно-орієнтованого, компетентнісного та кваліфікаційного підходів до навчання. Запропоновано способи побудови змісту підготовки, в результаті застосування яких у студентів формуватимуться професійна спрямованість, креативність мислення, гнучкість професійно необхідних умінь. Реалізація даного підходу на рівні всієї педагогічної підготовки майбутніх педагогів повинна сприяти гнучкості, міцності професійних вмінь та удосконаленню їх упродовж життя.

Література

1. Болонський процес: Нормативно-правові документи / Укладачі: З.І.Тимошенко, І.Г.Оніщенко, А.М.Грехов, Ю.І.Палеха. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2004. – 102 с.
2. Дрозденко К.С. Загальна психологія в таблицях і схемах: навч. Посібник / К.С.Дрозденко. – К.: ВД «професіонал», 2004. – 304 с.
3. Зеер Э.Ф. Психология личностно ориентированного профессионального образования. Екатеринбург: Изд-во Урал. гос. проф.-пед. ун-та, 2000. – 258 с.
4. Коваленко О.Е., Брюханова Н.О., Мельниченко О.О. Концепція професійно-педагогічної підготовки студентів інженерно-педагогічних спеціальностей // Проблеми інженерно-педагогічної освіти: Зб. наук. праць – Х.:УПА, 2005, № 10, С.7-20.
5. Козаков В.А. Самостоятельная работа студентов и ее информационно-методическое обеспечение: Учеб. пособие – К.: Вища шк. – 1990. – 248 с.
6. Леднев В.С. Содержание образования: учеб. пособие. – М.: Высш. шк.– 1989.– 360 с.

7. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес: Матеріали до першої лекції / Уклад. М.Ф.Степко, Я.Я.Болюбаш, К.М.Левківський, Ю.В.Сухарніков; відп. ред. М.Ф.Степко. – К.: Узд., 2004. – 60 с. 208

Збірник наукових статей

Людмила Малиневская. Интеграция содержания психолого-педагогической подготовки будущих педагогов.

В статье рассмотрено содержание педагогической подготовки будущих педагогов, проанализированы личностно ориентированный и компетентностный подходы в образовании и способы их применения с целью усовершенствования именно педагогической составляющей педагогического образования.

Ключевые слова: личностно ориентированный и компетентностный подход, личность, структура личности, направленность личности, компетентность.

Lyudmila Malinovsky. Integrating content psycho-pedagogical training of future teachers.

The article reviewed the content and pedagogical training of future teachers, analyzed personality oriented and competence-based approach in education and how they use it to improve educational component of teacher education.

Keywords: learner-focused approach and competence, personality, personality structure, personality orientation, competence.